

Nekrolog

KNUD HANNESTAD

28. 6. 1915–26. 9. 1972

KNUD HANNESTAD var barnefødt i Århus. Hans fader var trafikassistent ved statsbanerne; selvom faderen blev stationsforstander i Skanderborg, kom sønnen til at gå i Århus Katedralskole, hvorfra han blev student i 1934. Blandt hans lærere var den senere Horsensrektor Aksel Strehle og direktøren for det danske institut i Rom Per Krarup. Det er forståeligt, at en opvakt elevs anlæg for historie her fra første færd kom under kyndig røgt og pleje. Da han påbegyndte historiestudiet ved Århus Universitet, mødte den modtagelige og for faget »motiverede« student i middelalderhistorikeren Johan Plesner og i oldtidshistorikeren Adam Afzelius inciterende lærere. Allerede i studietiden lagde Hannestad videnskabelige evner for dagen: i 1942 fik han universitetets guldmedaille for en afhandling om *ægyptisk provinsforvaltning i romersk kejsertid*. Han påviste, at den Nil-ofring, som den romerske præfekt på kejserens vegne årligt foretog i maj måned, og om hvis rituelle karakter vi er vel underrettede takket være Seneca, hverken er mere eller mindre end de romerske besættelsesmyndigheders videreførelse af traditioner fra Faraonernes og Ptolemæernes tid. Den unge forfatter havde her løst et kulthistorisk problem på forbilledlig vis. Et resumé af afhandlingen blev trykt i tidsskriftet *Classica & Mediaevalia* VI 1944 p. 41–59. Om kejser *Septimius Severus i Ægypten* handler en knapt så morsom, men lige så samvittighedsfuld studie fra samme år.

Disputatsen om *De tredive tyranner* (1950) er en udførlig monografi om et af den græske histories mest spændende kapitler. Bogen samler sig om den hovedtese, at Kritias og hans kreds, den hårde kerne i den junta der tog magten i Athen i 404, havde et ganske bestemt politisk program, nemlig at omdanne den athenske forfatning efter spartansk mønster. Denne tese, der vel nok var inspireret af samtidens politiske erfaringer, forfægtes med mange gode argumenter. Det lå dog i sagens d. v. s. mate-

rialets natur, at bevisførelsen ikke kunne blive fuldstændig, og visse forskelle mellem den spartanske og den athenske samfundsorden vedblev at bestå; således findes i kildematerialet til revolutionen i 404 intet der tyder på at besiddelsen af et bestemt jordareal, der i Sparta var afgørende for at kunne høre til de fuldt berettigede borgere, skulle have haft en tilsvarende betydning i de tredives planer. Men Hannestad havde held til at fremdrage tydelige paralleller mellem spartanske samfundsforhold og de 30 tyranners intentioner. Eksempel herpå er rådets rolle som domstol svarende til den spartanske gerusias (ældsteforsamlings) kompetence i kapitalsager og forholdet til metøkerne, der med rette sammenlignes med den spartanske apartheidspolitik overfor ikke-spartiatere. Afhandlingen, der desværre kun foreligger på dansk, vil have blivende værdi som følge af den grundighed, hvormed såvel det antike kildemateriale som den moderne forskning, også den idéhistoriske, behandles. Hvis man stiller sig det futile spørgsmål, om historisk behandling af et klassisk emne som de 30 tyranner er nutidsrelevant, må svaret nok blive, at det er lærerigt at se, hvordan en revolution fungerer, og hvilke faktorer der bestemmer dens levetid.

Hannestads næste større arbejde udkom i Det kongelige danske Videnskabernes Selskabs skrifter under titlen *L'évolution des ressources agricoles de l'Italie du 4ème au 6ème siècle* (1962) og yder et internationalt anerkendt bidrag til forståelse af Italiens landbrug i kejsertiden. Italien var som bekendt i republikkens tid og den tidlige kejsertid ikke selvforsynende med brødkorn, men afhængigt af import udefra, navnlig fra Nordafrika. I 6. århundrede e.K. er Italien imidlertid selvforsynende. En italiensk forsker de Robertis havde antaget en gradvis forbedring af det italienske landbrug allerede i 4. århundrede e.v.t. uden at påvise årsagen hertil. Hannestad hævder nu i sin afhandling, at det er Vandalernes erobring af Nordafrika i 429, der tvinger Italien til selvforsyning. Han dokumenterer sin teori ved hjælp af senantikke litterære kilder, bl. a. det lille skrift *Expositio totius mundi*, der skildrer den italienske halvøes landbrug i blomstrende farver. Dette skrift formodedes tidligere at stamme fra 4. århundrede, men sproglige grunde taler afgjort for, at det er fra 5. eller 6. århundrede. Hannestad slutter sig til den af Norberg og Klotz fremsatte sendatering af det anonyme skrift, der således får brikkerne i hans teori til at falde på plads. Men det var overblikket over hele middelhavsområdet historie, der satte Hannestad i stand til at kombinere Italiens forandrede situation som landbrugsland i senantikken med den katastrofale ændring for Italiens forsyninger, der var en følge af Vandalernes

erobring af Nordafrika. Hannestad støtter sig bl. a. til senantikke kristne forfattere som Salvian. Hans fortrolighed med den tids litteratur er beundringsværdig.

Han bevægede sig længere og længere ned i tiden og længere og længere mod øst: en lille afhandling om *Byzants' forbindelser med Transkaukasien og Centralasien i 5. og 6. århundrede* afslørede hans kendskab også til byzantinske kilder og til problemstillinger vedrørende Byzants' forbindelse mod øst. Om den tiltagende bredde i Hannestads orientering vidner også udgivelsen af *Guillaume de Rubruks beretning om sin rejse til Qara Qorum i 13. århundrede* (1957). Han oversatte Joan Husseys *The Byzantine World* til dansk (1962) og gav således sine landsmænd mulighed for at lære Byzants af kende. Intet var naturligere end at han blev et aktivt medlem af Association internationale des Études byzantines. Mere end almindelig evne til historisk fremstilling lagde han endelig for dagen i et lille skrift om *Korstogene, Et møde mellem to kulturer* (1963).

Hannestad, der havde været bibliotekar ved Statsbiblioteket fra 1946–60, blev lektor i middelalderens historie i 1947 og professor fra 1960. Hans forskning og undervisning var centreret omkring middelhavslandene, som han da også kendte særdeles godt ved selvsyn.

Det ville give et ufuldkomment billede af Knud Hannestads virke, dersom man ikke pegede på hans administrative indsats.

Der blev trukket store vekslere på hans administrative evner, han var medlem af sit universitets konsistorium og forretningsudvalg fra 1966–70 og medlem af Statens humanistiske Forskningsråd fra 1968. Arbejdet her engagerede ham levende, alsidig interesseret som han var fik han ikke mindst i sin egenskab af formand for det humanistiske forskningsråd mulighed for at have nøje føling med den humanistiske forskning her i landet. Det var berigende for ham at kunne mødes med historikeren og vennen Erik Lönnroth, der sad som formand for det tilsvarende forskningsråd i Sverige. Hannestad havde stået ham nær fra den periode, han tilbragte som docentstipendiat ved Göteborgs Universitet (1953–54). Han påtog sig administrative pligter i erkendelse af, at en videnskabsmand kan udrette nok så meget også for sit fag fra en administrativ post som ved at fordybe sig i sit speciale. Knud Hannestad var en udadvendt natur, åben for mennesker i almindelighed, studenter og medarbejdere i særdeleshed. Det følte derfor urimeligt, at netop Knud Hannestad skulle rammes, da de studerendes jagt på professorer gik ind i slutningen af tresserne, og det blev naturligvis ikke bedre ved, at en lokal folketingsmand følte sig foranlediget til at deltage i klapjagten. Ikke alle havde

forståelse for, at en universitetslærers virke omfatter andet og mere end at holde timer og sørge for de studerendes trivsel. Men betegnende er det, at Knud Hannestad ikke bar nag til sine forfølgere.

I de senere år glædede han sig til at få mere tid til sin forskning. Dens teoretiske grundlag interesserede ham mindre end de positive resultater, man kunne nå frem til ved en sober metode og stor flid. Det der fængsler historikere af Knud Hannestads type er det evindelige spørgsmål 'wie es eigentlich gewesen' – og ikke, hvorledes det skulle have været for at stemme overens med dagsaktuelle krav. På deres frugter skulle I kende dem. Dette gælder vel også historikere, og når man ser på Knud Hannestads livsværk, må man glædes over, hvad han nåede i et kort, af sygdom plaget liv. Man kunne fristes til som motto over hans virke at sætte den indskrift, som en stridbar naturforsker af forrige slægtled lod sætte over sig: Til syvende og sidst gælder kun karakteren.

FRANZ BLATT